

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.5, oktober 2014

Indledningen er redigeret af Johnny Kondrup og Vibeke A. Pedersen

Tilsyn ved dr.phil. Flemming Lundgreen-Nielsen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

“Til Arlichinos Forfatter”, “Til Arlichinos Forfatter!” og “Til No. 1. samt No. 2”

ved Holger Berg

Indhold

- 1 Baggrund: Komediemani
- 2 Udfordringen og afvisningen
- 3 Fejdens videre forløb
- 4 Lovene for den komiske digtning
- 5 Lauritz Kruse og Adam Oehlenschläger
- 6 Metriske oplysninger
- 7 Anvendt litteratur
- 8 Anvendte websider

1 Baggrund: Komediemani

Teatret var i 1808 en af de mest populære fornøjelser i hovedstaden, og publikum foretrak komedier. I anledning af sæsonåbningen 1808-1809 beskrev en avis den vedvarende “Comediemanie”: interesserede købere indrykkede annoncer for logepladser, og billetter blev solgt til ublu priser på det sorte marked (“Kjøbenhavn i det nittende Aarhundrede. Theatret”, sp. 1566). Den siddende bestyrelse for Det Kongelige Teater satsede på mængde ud fra kalkulen, at “for de samme Penge, et originalt Stykke koster, kan man lade forfærdige 10 til 15 Oversættelser” (sp. 1571). Anmelderne beklagede de deraf følgende trange vilkår for danske forfattere: “de senere Theateraar [kunne] næsten ikke opvise andet end maadelige Oversættelser af

endnu maadeligere Originaler” (sp. 1567). Udgiveren af tidens førende teaterblad erklærede sig enig heri. I sin anmeldelse af *Arlichinos Bryllup* (Kruse 1808a) skrev Jens Kragh Høst: “For Enhver, som med Manden i Kjøbenhavns Skilderie befrygtede at vi i dette Theateraar paa den kongelige Skueplads havde kun oversatte Usselheder at vente, maatte det give en kjær Overraskelse at erfare, Forestillingerne skulde aabnes med en Original, og det af en Forfatter, der allerede flere gange tildeels ikke uden Held havde viist sig som Theaterskribent. Forventningen steege derved, at Herr Kruse endnu før Opførelsen udgav Stykket” (Høst 1808, s. 145).

Læs mere

En revideret og forkortet udgave af teaterstykket udkom i første bind af Lauritz Kruses *Dramatiske Værker* (1818). Førsteudgavens forerindring blev udeladt, men bindets indledning (s. XIII-XX) oplyser om stykkets tilblivelse og opførelser. *Arlichinos Bryllup* blev skrevet og indsendt til teaterdirektionen i 1806. Komedien var inspireret af Wilhelm Vogels stykke *Gleiches mit Gleichem* (1809, skrevet 1799), som Kruse havde set opført i Leipzig i 1801. Vogel var for sit vedkommende inspireret af Camillo Federici (1800 [1795]). Indledningen fra 1818 tilføjer en epilog, som var blevet fremsagt ved premieren på *Arlichinos Bryllup* i 1808. Handlingen refereres af P. Hansen (u.å. bind 2, s. 176 f.).

Arlichinos Bryllup skuffede de høje forventninger. Publikum blev væk, og stykket måtte tages af plakaten efter de tre obligatoriske forestillinger af et nyt dansk helaftensstykke. Anmelderne var for en gangs skyld enige med publikum, og N.F.S. Grundtvig var blandt de tidligste kritikere. Grundtvig gik ikke ind på selve stykket, men koncentrerede sig om den programmatisk forerindring (Kruse 1808a, s. [III-VI](#)). I det følgende sammenfattes fejdens forløb. Derefter kommenteres to centrale temaer, som kom til udtryk under Arlichinofejden: Grundtvigs forestilling om lovene for komisk digtning og Kruses forhold til Adam Oehlenschläger. Til sidst beskrives de metriske former, som Grundtvig anvendte i sine pointerede indlæg.

2 Udfordringen og afvisningen

Arlichinos Bryllup havde premiere den 1. september, og Grundtvig købte bogen samme dag (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 245). Det er uvist, om Grundtvig selv så teaterstykket, men den 6. september udfordrede han Kruse med et kort epigrammatisk digt “Til Arlichinos Forfatter” (1808b), trykt i avisen *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*.

Replikken fulgte allerede i næste nummer af samme avis, den 10. september, under rubrikken “(Indsendt.)” og med underskriften *Forfatteren til Arlichino* (Kruse 1808b):

“Da jeg ikke ønsker skriftlig at give Publikum et Skuespil paa nye, erklærer jeg herved, at jeg mindst kan bringes dertil ved et Angreb, hvori man gjør mig Beskyldninger og tillægger mig Meeninger, som ligesaa lidet svare til mine Ord, som til mine Tanker, og

har altsaa hermed sagt mit sidste og eeneste Ord i denne Anledning.”

3 Fejdens videre forløb

Grundtvig begrundede sin spot med en argumenteret artikel i det næste nummer af *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn* fra 13. september. Med sin programmatisk og teoretisk fundering minder avisartiklen “Til Arlichinos Forfatter!” (1808c) om Grundtvigs forudgående, længere anmeldelser i Knud Lyne Rahbeks tidsskrift *Ny Minerva* (især artiklen “Om Det forkyndte Sørgespil Signe” fra 1807). Rahbek var en førende teateranmelder, og Grundtvigs argumentation knyttede an til Rahbeks program: Grundtvig krævede troværdige karakterer, lovpriste Holberg og betonedede også det klassiske skel mellem tragediens fokus på handlingen og komediens fokus på karaktererne.

Læs mere

Den metaforiske beskrivelse af intrigen som den komiske sol (Grundtvig 1808c, sp. 1547) drager dog et mere kategorisk skel end Rahbeks artikel “Om Ludvig Holberg, som Lystspildigter” (1806, s. 164): “saaledes kan i Lystspillet Charactererne aldrig faae den rette Virksomhed og Belysning, uden ved Hielp af Handlingen; kun maa denne udspringe af dem, og disse stedse udvikle denne.” Rahbek førte sondringen mellem handlingens forskellige vægt i tragedien og komedien tilbage til Aristoteles, dvs. *Poetikken* (fx 1449b-1550b).

Debatten var så småt ved at udvikle sig til en typisk pennefejde. I næste nummer fra den 17. september protesterede to usignerede digte imod Grundtvigs kritik. Det første digt: “Til en Vis”, udstillede Grundtvig som en Don Quixote i kamp mod vindmøller, og udtrykte dermed Kruses protest mod Grundtvigs anklage.

Læs mere

Ordlyden af digtet “Til en Vis” (1808) er:

Kampudrusted du staaer og svinger den blinkende Landse,
Drømmer dig Bifald og Roes, mens Latter dog vækker din Færd.
Ridder fra Mancha! drag hiem, du vinder ei Musernes Krands,
Ordbram og Skryd er dit Skiold, Harlekens Brix er dit Sværd.

Det andet digt til Grundtvig samlede tekstfejl og tvivlsomme formuleringer fra Grundtvigs egen dramatiske udgivelse, *Maskeradballet i Dannemark 1808. Et Syn* (se [faksimilen](#) af digtet “Du, som reiste dit Land en Bautasteen”).

Læs mere

Dette digt til Grundtvig er optrykt i digtsamlingen *Kvædlinger* (1815), dog uden de afsluttende vers 12 og 13: “Da dog den Krands du drømmer at bære, / Vist *Arlechins Digter* ei beilede til” (“Du, som reiste dit Land en Bautasteen”).

Grundtvig reagerede på de to udfordringer gennem digte i avisens næste nummer fra den 20. september (1808d). Hverken digterne eller Kruse svarede, og dermed fik Grundtvig det sidste ord.

4 Lovene for den komiske digtning

Grundtvigs omtale af “Lovene for den komiske Digtning” og “Teorien for det Komiske” (Grundtvig 1808c, sp. 1548) var ikke skryd og ordbram, som hans modstander ellers hævdede (“Til En Vis”, vers 4). Grundtvigs bemærkninger byggede på flere års studier og var allerede udtrykt i en anmeldelse fra 1806 (se [indledningen til “Lidet om Sangene i Edda”, afsnittet om indholdet](#)). Grundtvigs “alvorlige behandling af komisk digtning” spores tydeligt i den argumenterende artikel “Til Arlichinos Forfatter!” (1808c) og gennemgås af Lundgreen-Nielsen (1966, s. 136 (citater), 144-146). Grundtvigs digteriske indlæg er også præget af denne alvorlige anskuelse af det komiske. Det første digt, “Til Arlichinos Forfatter” (1808b), fremhæver forskellen mellem det, som teaterstykket i forerindringen udgiver sig for at være, og det, som stykket virkelig er. Svaret “Til No. 1 [og] No. 2” (1808d) er nært forbundet med skellet mellem den sande og den falske form for vittighed. Det var i Grundtvigs øjne udtryk for en falsk vittighed at lege med de overfladiske ligheder mellem ord, såsom anagrammer og tilfældige lydlige sammenfald. Digtet “Du, som rejste dit Land en Bautasteen” (1808) var udtryk for en plat, falsk vittighed, der blot bevægede sig på bogstavplan ved at stille trykfejl til skue. Grundtvigs replik skulle demonstrere “sand Vittighed” ved at overraske læseren, vække “Indbildningskraften” og udforske “Liigheden i Begreber” (Rahbek 1792, s. 530). Replikken afslører den anonyme digter som en nidding, der kun forholder sig til oldtidens Norden ved at snakke “om det” i stedet for at skue “i Det” og forstå dets væsen (Grundtvig 1808d, sp. 1573). Det komiske moment i Grundtvigs svar “Til No. 1” (sp. 1573) opnås ved at belyse et givet forhold fra en ny og overraskende vinkel. Digtet “Til No. 1” hævder, at den anonyme digter mod sin vilje faktisk understøtter Grundtvigs position.

5 Lauritz Kruse og Adam Oehlenschläger

Grundtvig var 1808 i færd med at etablere sig som litterær anmelder. Ud over at demonstrere teoretisk kendskab måtte han positionere sig i Københavns lærde verden. Mod slutningen af artiklen “Til Arlichinos Forfatter!” (Grundtvig 1808c) berører han forholdet mellem Lauritz Kruse og den nye stjerne blandt de danske dramatikere, Adam Oehlenschläger. I september 1808 kunne dette udefra anskues som mesterens forhold til lærlingen, der efterhånden havde overgået ham på alle områder. Kruse havde i slutningen af 1790'erne åbnet døre i teaterverdenen for Oehlenschläger. Den unge skuespiller og forfatterspire voksede snart ud af rollen som ikke-krediteret bidragsyder til Kruses tidsskrift *Almeen Læsning* (1800-1801). En

mærkbar konkurrence var for alvor opstået i forbindelse med Oehlenschlägers gennembrud, "Hakon Jarl" (1807). Denne tragedie var af teaterdirektionen blevet udskudt en hel sæson for at give plads til den store satsning i sæsonen 1806-1807, Kruses tragedie *Gyrithe* (1807; Overskou 1862, s. 114 f., 132 f.).

I forerindringen til *Arlichinos Bryllup* tilstod Kruse indirekte, men umiskendeligt, Oehlenschläger rangen som et "dristigt og sielent Genie", der på en gang havde "ført Tragedien tilbage til sin gamle, fast halvforglemte Værdighed" (Kruse 1808a, s. I). I forerindringen udtrykte Kruse sit ønske om at opnå samme status som komediedigter. Denne sammenligning var, i anmeldernes øjne, en anmasselse (Høst 1808, s. 146-148). Oehlenschläger befandt sig på daværende tidspunkt i Paris og forblev tavs. Grundtvig pustede til den ulmende rivalitet mellem Kruse og Oehlenschläger, og en artikel fra 20. september undrede sig højlydt over, at direktionen for Det Kongelige Teater havde vraget Oehlenschlägers komedie "Freyas Altar" (1805; "Kjøbenhavn i det nittende Aarhundrede. Theatret", sp. 1571).

6 Metriske oplysninger

Se [Vejledning til metriske oplysninger](#)

Grundtvigs digteriske indlæg i Arlichinofejden kan alle karakteriseres som epigrammer. Epigrammer var kompakte og skarpsindige, og det gjorde dem særligt egnede til den litterære debat i aviser. To af Grundtvigs digte er epigrammer i begrebets strenge forstand, idet de efterligner det elegiske distikon. Denne efterligning af et antikt versmål er sjælden i Grundtvigs poetiske skrifter; en vershistorisk uddybning findes hos Lundgreen-Nielsen (1980, s. 401).

Til Arlichinos Forfatter:

1 strofe a 4 vers, dannet af 2 distika.

Versemål: distikon, dvs. et heksameter efterfulgt af et pentameter.

Rimstilling: abab; ♀, ♂, ♀, ♂.

Stavelsesantal: 16, 14, 16, 14

Heksametret: daktyl-daktyl-spondæ, daktyl-daktyl-trokæ. Pentametret: daktyl-daktyl-halv spondæ, daktyl-daktyl-halv spondæ.

Til No. 1:

1 strofe a 4 vers, dannet af 2 distika.

Versemål: tilstræbt elegisk distikon. I det første distikon rummer heksameter og pentameter dog begge 15 stavelser, ikke de påkrævede 16, hhv. 14.

Rimstilling: abab; ♂, ♀, ♂, ♀.

Stavelsesantal: 15(!) 15(!) 14 16.

Første distikon. Heksametret: daktyl-daktyl-spondæ, daktyl-daktyl-halv trokæ. Pentametret: daktyl-daktyl-halv spondæ, daktyl-daktyl-trokæ. Pentametret kan også skanderes: daktyl-daktyl-spondæ, spondæ-daktyl-trokæ. Andet distikon: daktyl-daktyl-halv spondæ, daktyl-daktyl-halv spondæ. Heksametret kan også skanderes: daktyl-daktyl-spondæ, spondæ, daktyl-halv trokæ. Pentametret: daktyl-daktyl-spondæ, daktyl-daktyl-trokæ.

[Til] No. 2:

1 digt i 3 afsnit med henholdsvis 5, 7 og 8 vers.

Versemål: daktylisk med hyppig ubetonet optakt på enstavelsesord og varierende versfødder ved versudgang. I afsnit 2, vers 3, gentages mønstret med den ubetonede optakt midt i verslinjen efter kommaet (naar).

Rimstilling: aaxbb cxddbb eeffgghh; afsnit 1: ♂, ♂, ♀, ♂, ♂, afsnit 2: alle ♂, afsnit 3: ♂, ♂, ♀, ♀, ♂, ♂, ♂, ♂.

Stavelsesantal. Afsnit 1: 10 5 9 8 7, afsnit 2: 9 5 10 4 11 4 7, afsnit 3: 8 8 9 9 4 7 4 10.

Den fælles afslutningsstrofe:

1 digt a 4 verslinjer.

Versemål: jambisk-anapæstisk (v. 1-3), jambisk (v. 4).

Rimstilling: aabb; ♀, ♀, ♂, ♂.

Stavelsesantal: 9 6 8 4.

7 Anvendt litteratur

- *Almeen Læsning af blandet Indhold, et Ugeskrift* (1800-1801) udg. af Lauritz Kruse. København.
- Aristoteles (2008) *Poetikken* udg. af Niels Henningsen [2004]. Frederiksberg.
- “Du som reiste dit Land en Bautasteen” (1808) i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn* 17. september, nr. 98, sp. 1564. København.
- Federici, Camillo (1800) “La Bugia vive poco. Commedia di cinque atti” i *Opere Teatrali* 1-7 (1800), bind 5: *La Disgrazia prova gli Amici. La Fanatica per ambizione. Il Tempo el la Ragione. La Bugia vive poco* [1795]. Venedig. Anvendt i den digitale udgave <http://www.mdz-nbn-resolving.de/urn/resolver.pl?urn=urn:nbn:de:bvb:12-bsb10755894-7>.
- Goedeke, Karl (1884-1998) *Grundrisz zur Geschichte der deutschen Dichtung aus den Quellen*, 2. udg. [1857-1881] 1-15, bind 11:1: *Vom Weltfrieden bis zur französischen Revolution 1830* udg. af Carl Diesch. Düsseldorf.

- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1807) "Et Par Ord i Anledning af det forkyndte Sørgeespil: Signe" i *Ny Minerva* juni, s. 249-263. København.
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1808a) *Maskeradeballet i Danmark 1808. Et Syn*. København.
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1808b) "Til Arlichinos Forfatter" i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn* 6. september, nr. 95, sp. 1508. København.
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1808c) "Til Arlichinos Forfatter!" i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn* 13. september, nr. 97, sp. 1547 f. København.
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1808d) "Til No. 1 [og] No. 2" i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn* 20. september, nr. 99, sp. 1572 f. København.
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1815) *Kvædlinger eller Smaakvad*. København.
- Haas, Bodil (1973) *Rahbek og Holbergs komedier. Rahbeks syn på Holbergs komedier ud fra bogen "Om Ludvig Holberg som Lystspildigter og om hans Lystspil" 1-3, samt Rahbeks tidsskriftsartikler og øvrige dramatiske skrifter*. Speciale, Københavns Universitet.
- Hansen, P. (u.å.: 1889-1896) *Den Danske Skueplads. Illustreret Theaterhistorie* 1-3, bind 1 og 2. København. Også tilgængelig digitalt <https://archive.org/details/dendanskeskueplao1hansuoft> og <https://archive.org/details/dendanskeskueplao2hansuoft>.
- Høst, Jens Kragh (1808) "Arlichinos Bryllup, Skuespil i fem Akter" i *Theaterblad*, nr. 19, 17. september, s. 145-148 & nr. 20, 5. oktober, s. 154-159. København.
- "Kjøbenhavn i det nittende Aarhundrede. (Fortsat). Theatret" (1808) i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, nr. 99, 20. september, sp. 1565-1572 & nr. 104, 8. oktober, sp. 1645-1651. København.
- [Kruse, Lauritz] (1807) *Gyrithe eller Dannemarks Frelse. Et fædrelandsk Skuespil med Chore i Fire Akter*, udg. af Theater-Directionen. København.
- Kruse, Lauritz (1808a) *Arlichinos Bryllup. Et Lystspil*. København.
- Kruse, Lauritz (1808b) "(Indsendt.)" i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, nr. 96, 10. september, sp. 1532. København.
- Kruse, Lauritz (1818a) *Dramatiske Værker* 1-2, bind 1 (1818). København. Også <http://hdl.handle.net/2027/nyp.33433075842439> tilgængelig digitalt
- Kruse, Lauritz (1818b) "Arlichino's Bryllup. Lystspil i 5 Optoge" i

Dramatiske Værker 1-2, bind 1 (1818), s. 171-386. København. Også tilgængelig digitalt <http://hdl.handle.net/2027/nyp.33433075842439> .

- Jørgensen, Aage (1966) “En Komadies Tragedie: Omkring Freias Alter” i *Guldalderstudier. Festskrift til Gustav Albeck den 5. juni 1966 udg. af Henning Høirup, Aage Jørgensen & Peter Skautrup*, s. 99-120. Aarhus.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1966) “Grundtvig og Comus” i *Guldalderstudier. Festskrift til Gustav Albeck den 5. juni 1966*, s. 133-153. Århus.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1980) *Det handlende ord. N.F.S. Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik 1798-1819* 1-2. København.
- Oehlenschläger, Adam (1805) “Freyas Altar. Et Syngespil” i *Poetiske Skrifter* 1-2, bind 1, s. 1-140. København.
- Oehlenschläger, Adam (1807) “Hakon Jarl hin Rige” i *Nordiske Digte*, s. 233-423. København.
- Oehlenschläger, Adam (1926-1930) “Hakon Jarl hin Rige” i *Oehlenschläger. Poetiske Skrifter* 1-5 udg. af Helge Topsøe-Jensen, bind 3 (1928), s. 225-391. København.
- Oehlenschläger, Adam (1945-1950) *Breve fra og til Adam Oehlenschläger. Januar 1798 - November 1809* 1-5 udg. af H.A. Paludan, Daniel Preisz & Morten Borup under medvirken af Louis Bobé & Carl S. Petersen. København.
- Oehlenschläger, Adam (1974) *Oehlenschlägers Levnet, fortalt af ham selv* 1-2 udg. af Poul Linneballe & Povl Ingerslev-Jensen [1830-1831]. København.
- Overskou, Thomas (1854-1876) *Den danske Skueplads, i dens Historie, fra de første Spor af danske Skuespil indtil vor Tid* 1-7, bind 4 (1862). København.
- Rahbek, Knud Lyne (1792) “Om falsk Vittighed” i *Den danske Tilskuer*, nr. 67, 6. september, s. 529-536. København.
- Rahbek, Knud Lyne (1806) “Om Ludvig Holberg, som Lystspildigter” i *Ny Minerva* februar, s. 140-190. København. Også tilgængelig digitalt <http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015065145305?urlappend=%3Bseq=148> .
- Rønning, Frederik (1907-1913) *N.F.S. Grundtvig. Et bidrag til skildring af dansk åndsliv i det 19. århundrede* 1-4, bind 2:1 (1908). København.
- *Theaterblad* (1808) udg. af Jens Kragh Høst. København.
- *Theatret* 1-2 (1819-1824) udg. af Lauritz Kruse. København.

- “Til en Vis” (1808) i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn* 17. september, nr. 98, sp. 1564. København.
- Vogel, [Wilhelm] (1809) “Gleiches mit Gleichem. Ein Lustspiel in fünf Aufzügen. Nach dem Italienischen des Federici, frei bearbeitet” i *Neueste deutsche Schaubühne* årgang 7, bind 1, s. 1-142. Augsburg. Anvendt i den digitale udgave på <http://www.mdz-nbn-resolving.de/urn/resolver.pl?urn=urn:nbn:de:bvb:12-bsb10118605-6> .

8 Anvendte websider

- <http://www.mdz-nbn-resolving.de/urn/resolver.pl?urn=urn:nbn:de:bvb:12-bsb10452229-6> (28. marts 2012)
- <http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015065145305> (1. juni 2012)
- <http://babel.hathitrust.org/cgi/pt?u=1&num=140&seq=1&view=image&size=100&id=mdp.39015065145305> (11. juni 2012)
- <http://hdl.handle.net/2027/nyp.33433075842439> (11. juni 2012)
- <http://www.mdz-nbn-resolving.de/urn/resolver.pl?urn=urn:nbn:de:bvb:12-bsb10118605-6> (11. juni 2012)
- <http://www.mdz-nbn-resolving.de/urn/resolver.pl?urn=urn:nbn:de:bvb:12-bsb10755894-7> (15. juni 2012)
- <https://archive.org/details/dendanskeskueplao2hansuoft> (24. juli 2012)